
**MESYUARAT JAWATANKUASA PILIHAN KHAS PENAMBAHBAIKAN
PROSES PILIHAN RAYA**

BILIK MESYUARAT JAWATANKUASA 1, BANGUNAN PARLIMEN

RABU, 12 Oktober 2011

AHLI-AHLI JAWATANKUASA

Hadir:

- YB. Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili
[Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi] - *Pengerusi*
- YB. Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad [Kangar] - *Timbalan Pengerusi*
- YB. Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn [Alor Gajah]
- YB. Datuk Alexander Nanta Linggi [Kapit]
- YB. Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan [Hulu Selangor]
- YB. Tuan Mohamed Azmin Ali [Gombak]
- YB. Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli [Kuala Krai]
- YB. Tuan Loke Siew Fook [Rasah]
- YB. Tuan Wee Choo Keong [Wangsa Maju]
- YBhg. Datuk Roosme binti Hamzah - *Setiausaha*

URUS SETIA

- Encik Che Seman bin Pa Chik [Setiausaha Bahagian, Pengurusan Dewan]
- Encik Amisyahrizan bin Amir Khan [Ketua Penolong Setiausaha
(Perundangan dan Prosiding)]
- Encik Mohd. Ikram bin Seri @ Rahimi [Penolong Setiausaha Kanan
(Perundangan dan Prosiding)]
- Encik Wan Kamarul Ariffin bin Wan Ibrahim [Penolong Setiausaha I
(Perundangan dan Prosiding)]

HADIR BERSAMA

Suruhanjaya Pilihan Raya

- YBhg. Datuk Kamaruddin Mohamed Baria [Setiausaha]
- Encik Mohd Khanafei bin Mohd Jamil [Ketua Penolong Setiausaha]
- Encik Hamzah bin Mohd Noor [Penolong Setiausaha]
- Puan Hartini binti Mohd Noor [Penolong Setiausaha]

samb/-

HADIR BERSAMA *(samb/-)*

Kementerian Dalam Negeri

YBhg. Tuan Haji Wahab bin Yasin [Timbalan Ketua Setiausaha (Pengurusan)]

YBhg. Dato' Alias bin Haji Ahmad [Ketua Pengarah (Jabatan Imigresen Malaysia)]

YBhg. Datin Zariah binti Mohd Said [Ketua Pengarah Bahagian Khidmat Pengurusan
dan Sumber Manusia (Jabatan Pendaftaran Negara)]

Puan Siti Zauyah binti Osman [Setiausaha Bahagian
(Pendaftaran Negara dan Pertubuhan)]

Encik Muhamad Sade bin Mohamad Amin [Setiausaha Bahagian
(Parlimen dan Kabinet)]

Parlimen Malaysia

Encik Noor Rosidi bin Abdul Latif [Penasihat Undang-undang]

LAPORAN PROSIDING**MESYUARAT JAWATANKUASA PILIHAN KHAS PENAMBAHBAIKAN
PROSES PILIHAN RAYA****PARLIMEN KEDUA BELAS, PENGGAL KEEMPAT****Bilik Mesyuarat Jawatankuasa 1, Parlimen Malaysia, Kuala Lumpur****RABU, 12 Oktober 2011****Mesyuarat dimulakan pada pukul 12.34 petang**

[Yang Berhormat Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili
mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Pengerusi: Baiklah. Salam sejahtera dan selamat tengah hari kepada semua Ahli Yang Berhormat Ahli Jawatankuasa Pilihan Khas mengenai Parlimen, mengenai penambahbaikan sistem Pilihan Raya Malaysia. Khusus kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah dipilih sebagai Ahli Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung dengan Penambahbaikan Proses Pilihan Raya Dewan Rakyat Parlimen Yang Kedua Belas iaitu terdiri daripada:

- (i) Yang Berhormat Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad, Ahli bagi kawasan Kangar;
- (ii) Yang Berhormat Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn, Ahli bagi kawasan Alor Gajah;
- (iii) Yang Berhormat Datuk Alexander Nanta Linggi, Ahli bagi kawasan Kapit;
- (iv) Yang Berhormat Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan, Ahli bagi kawasan Hulu Selangor;
- (v) Yang Berhormat Tuan Mohamed Azmin Ali, Ahli bagi kawasan Gombak;
- (vi) Yang Berhormat Tuan Loke Siew Fook, Ahli bagi kawasan Rasah;
- (vii) Yang Berhormat Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli, Ahli bagi kawasan Kuala Krai; dan
- (viii) Yang Berhormat Tuan Wee Choo Keong, Ahli bagi kawasan Wangsa Maju; seterusnya
- (ix) Yang Berbahagia Datuk Roosme binti Hamzah, Setiausaha Dewan Rakyat, merangkap Setiausaha Jawatankuasa Pilihan Khas ini.

Terutama sekali, izinkan saya untuk mengalu-alukan kehadiran dan mengucapkan tahniah kepada semua Ahli Yang Berhormat Jawatankuasa Pilihan Khas yang telah dilantik dan hadir pada hari ini.

Ini merupakan mesyuarat pertama yang saya mempengerusikan sebagai Pengerusi Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung dengan penambahbaikan proses pilihan raya. Ahli-ahli Jawatankuasa sekalian tujuan dipanggil mesyuarat ini adalah selaras dengan yang telah dikemukakan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri bagi menubuhkan Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung penambahbaikan proses pilihan raya di bawah Peraturan Mesyuarat 81(1) dan telah diluluskan oleh Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat pada hari Isnin 3 Oktober 2011.

Menurut Peraturan Mesyuarat 76(2) Jawatankuasa Pemilih telah mengeluarkan penyata bagi melantik Ahli-ahli Jawatankuasa Pilihan Khas tersebut dan penyata tersebut telah dibentangkan dalam Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat pada 5 Oktober 2011. Tarikh tamat tempoh pelantikan jawatankuasa ini adalah pada hari Isnin, 2 April 2012. Dijangka pada tarikh tersebut Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat telah selesai memutuskan Usul Menjunjung Kasih Ke Atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan menyambung perbahasan rang undang-undang pada Mesyuarat Pertama, Penggal Keempat, Parlimen Kedua Belas.

Melalui usul ini, Jawatankuasa telah diberi tanggungjawab untuk mengkaji perkara-perkara yang akan memperkukuhkan Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR) serta mengkaji proses pilihan raya yang bebas dan adil. Jawatankuasa juga dikehendaki menyiapkan dan membentangkan suatu penyata jawatankuasa yang mengandungi syor-syor yang dibuat oleh jawatankuasa kepada Dewan Rakyat. Tempoh masa pelantikan jawatankuasa ini adalah selama enam bulan seperti disentuh tadi iaitu dari Oktober 2011 sehingga April 2012, dan ia boleh dilanjutkan sekiranya diluluskan oleh Dewan Rakyat.

Ahli-ahli Yang Berhormat, mesyuarat kita pada hari ini adalah merupakan pengenalan kepada semua berkenaan tugas yang telah diarahkan oleh Dewan Rakyat kepada kita, untuk menunaikan tugas yang diamanahkan oleh Dewan Rakyat adalah dicadangkan supaya jawatankuasa ini memberi tumpuan kepada hal-hal seperti berikut:

- (i) meneliti undang-undang dan peraturan yang berkaitan dengan Pilihan Raya Malaysia;
- (ii) mengkaji proses pilihan raya;
- (iii) usaha untuk menambah baik daftar pemilih; dan,
- (iv) memperkukuhkan Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR).

Bagi menjalankan tugas yang diserahkan oleh Majlis Mesyuarat Dewan Rakyat, saya mencadangkan agensi yang terlibat secara langsung dalam proses pilihan raya untuk menjadi agensi teraju (*lead agency*) iaitu Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR).

Dalam masa yang sama wakil Peguam Negara (AG) juga diperlukan untuk membantu jawatankuasa ini dalam pelbagai hal berkaitan dengan perundangan serta peraturan bersabit dengan pilihan raya. Wakil dari Kementerian Dalam Negeri (KDN) juga diperlukan terutamanya Jabatan Pendaftaran Negara yang dapat membantu dalam perkara yang bersabit dengan daftar pemilih dalam proses pilihan raya adalah diperlukan.

Lain-lain agensi kerajaan yang boleh dipanggil mengikut keperluan jawatankuasa adalah seperti Polis Diraja Malaysia (PDRM), Kementerian Pertahanan (MINDEF), Kementerian Luar Negeri (KLN), Kementerian Penerangan Komunikasi dan Kebudayaan (KPKK), dan Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia (SPRM) dan agensi lain yang fikir oleh Ahli-ahli Jawatankuasa perlu hadir pada sesuatu mesyuarat.

Di samping itu bagi mendapatkan maklum balas daripada pihak awam jawatankuasa akan mengadakan Pendengaran Awam (*Public Hearing*) serta menggunakan lain-lain saluran yang praktikal seperti poskod kad, e-mel dan laman web. Pendekatan ini adalah seperti mana yang digunakan oleh Jawatankuasa Pilihan Khas sebelum ini.

■ 1240

Sebagai Pengerusi, saya mengambil maklum bahawa berbagai-bagai pandangan dan *input* akan dizahirkan sepanjang terma Jawatankuasa Pilihan Khas ini. Namun, saya cukup yakin bahawa sebagai Ahli-ahli Jawatankuasa ini walaupun daripada pelbagai parti, kita semua adalah komited ke arah menambah baik sistem dan proses pilihan raya yang cekap dan telus dan boleh menunaikan hak demokrasi rakyat Malaysia. Saya mohon kerjasama dan *input* yang bermutu tinggi daripada semua Ahli-ahli Yang Berhormat, cadangan dan idea-idea yang diterima dan dipersetujui sebulat suara harus dikemas kini awal untuk dilaksanakan oleh SPR. Pandangan-pandangan yang, dengan izin, *contentious* bolehlah didedahkan kepada pihak awam melalui Pendengaran Awam ataupun *Public Hearing* dan semoga pihak jawatankuasa mendapat pandangan dan *input* yang lebih luas untuk membuat satu keputusan dalam laporan jawatankuasa kelak.

Pada hari ini, saya berhasrat untuk membincangkan isu-isu dan agenda yang dapat kita laksanakan sepanjang tempoh penubuhan jawatankuasa ini. Oleh yang demikian eloklah kita meneruskan mesyuarat ini dengan agenda yang seterusnya iaitu perbincangan mengenai perancangan perjalanan Jawatankuasa Pilihan Khas ini.

Untuk tujuan itu saya mulakan untuk mendapatkan *input* dan komen-komen daripada Ahli Yang Berhormat mengenai terma rujukan (*terms of reference*) jawatankuasa ini serta pendekatan kita untuk menunaikan tugas yang telah pun diamanahkan kepada jawatankuasa.

Dengan itu saya rasa kita boleh masuk terus kepada Agenda Kedua seperti mana di situ dan saya sentuh iaitu perbincangan mengenai perancangan perjalanan Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung penempatan pilihan raya serta pendekatan-pendekatan dan saya buka terus kepada siapa-siapa boleh memulakan. Kita dalam persidangan Parlimen, jadi *standing order* itu berjalan seperti biasa dan *Hansard* adalah seperti mana dalam *Public Accounts Committee proceedings*. Okey, dipersilakan.

Datuk Roosme binti Hamzah [Setiausaha]: Saya hendak maklumkan bahawa SPR telah bagi akta-akta dan peraturan-peraturan, *it is all in the bag*. Jikalau hendak edar..., saya boleh edarkan?

Tuan Pengerusi: SPR telah membekalkan kita dengan semua akta-akta yang berkaitan yang telah dimasukkan dalam beg Parlimen dan bolehlah diedarkan kepada Ahli pada saat ini. Okey, sila.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn [Alor Gajah]: [*Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara*]

Tuan Pengerusi: *The bag*.

Datuk Roosme binti Hamzah: *It is all in the bag. So, we will give each Yang Berhormat a bag and in the bag there is all the documents for all the Members.*

Tuan Pengerusi: Okey, angkat sini sahajalah, bawa sini.

Datuk Roosme binti Hamzah: So, dalam beg itu ada akta-akta yang berkaitan dan peraturan-peraturan.

Tuan Pengerusi: Okey, sambil diedarkan, siapa hendak mulakan untuk berbicara? Ya, Yang Berhormat Gombak.

Tuan Mohamed Azmin Ali [Gombak]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya berpandangan bahawa Jawatankuasa Pilihan Khas Parlimen yang dibentuk oleh Dewan Rakyat ini satu jawatankuasa pilihan yang amat penting hasil daripada maklum balas yang kerajaan terima tentang ada keperluan untuk penambahbaikan proses dan perjalanan pilihan raya di dalam negara kita. Sudah tentulah harapan rakyat di luar sana cukup tinggi untuk melihat cadangan-cadangan yang akan dikemukakan oleh jawatankuasa ini cadangan-cadangan yang dapat mencapai matlamat yang dihasratkan oleh Dewan Rakyat dan juga rakyat keseluruhannya.

Bagi saya, untuk mencapai matlamat ini jawatankuasa perlu mendahulukan perbincangan tentang terma-terma rujukan ataupun *parameters* kerana apa yang telah diluluskan oleh Dewan Rakyat dalam usul adalah terlalu umum sedangkan masalah yang berdepan dengan kita hari ini adalah masalah yang agak rumit, beberapa perkara khusus yang hangat diperbincangkan. Maka, saya ingat jawatankuasa bertanggungjawab untuk mencerakinkan ataupun menghalusi dahulu terma-terma rujukan yang saya kira perlu mengambil sikap menyeluruh, tidak selektif dalam pendekatan kita.

Keduanya, saya juga ingin mendapatkan penjelasan daripada Tuan Pengerusi tentang saksi-saksi ataupun pihak-pihak yang akan dipanggil untuk memberi keterangan dalam jawatankuasa ini. Sebahagiannya telah disebut oleh Tuan Pengerusi tetapi saya kira elok kalau kita dibekalkan dengan senarai yang berkenaan dan kalau kita rasa ada *stakeholders* yang lain yang perlu dipanggil untuk membantu jawatankuasa, kita boleh bersetuju untuk menambah senarai pihak-pihak yang berkenaan. Saya juga ingin mencadangkan supaya SPR dipanggil sebagai pemberi ataupun saksi yang pertama dalam jawatankuasa ini kerana mereka mempunyai kepentingan langsung dalam perkara yang kita bincangkan sebelum kita memanggil saksi-saksi yang lain.

Akhirnya, saya juga ingin mengambil maklum bahawa cadangan-cadangan yang dikemukakan oleh BERSIH harus dipandang serius dalam lapan tuntutan yang telah dikemukakan kerana BERSIH ini merupakan satu gabungan NGO dan *civil societies* yang bagi saya mereka adalah *stakeholders* dalam proses pilihan raya dan demokrasi di dalam negara kita. Maka, tuntutan-tuntutan itu bukan dibuat atas nama individu ataupun atas nama BERSIH tetapi mewakili pandangan rakyat keseluruhannya. Saya kira tidak wajar kalau kita sebagai jawatankuasa yang memikul tanggungjawab Dewan Rakyat ini yang mewakili rakyat Malaysia keseluruhannya dengan mudah menolak cadangan-cadangan yang telah dikemukakan. *We may agree or we may disagree* tetapi sekurang-kurangnya jawatankuasa bertanggungjawab untuk memberi perhatian terhadap cadangan-cadangan yang telah dikemukakan oleh BERSIH bagi lebih 60 NGO dan *civil societies* yang ada di dalam negara kita.

Jadi, saya ingat kita harus mengambil sikap yang lebih terbuka dan bertanggungjawab dalam meneliti perkara ini supaya *recommendations* yang kita akan bentangkan dalam Dewan Rakyat pada bulan April ini benar-benar mewakili sentimen dan keprihatinan rakyat Malaysia keseluruhannya. Jadi, saya ingin memulakan dengan mencadangkan terma rujukan bagi jawatankuasa ini perlu jelas dan perlu menyeluruh dan tidak selektif sifatnya. Terima kasih Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat Gombak di atas pandangan yang saya rasa perlu kita pertimbangkan. Jika tiada respons saya buka dahulu untuk pandangan yang lain dan selepas itu baru saya cuba rumus ke arah memfokuskan kepada topik-topik yang dibangkitkan semua. Yang Berhormat Kangar ada apa-apa.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad [Kangar]: Terima kasih Tuan Pengerusi. *Assalamualaikum warahmatullaahi wabarakaatuh*, salam sejahtera. *Are we on?*

Tuan Pengerusi: Ya.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Tuan Pengerusi, Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian. Saya bersetuju bahawa *the terms of reference* yang dibagi kepada kita ini agak *wide*, jadi kita harus fokus kepada perkara-perkara yang kita harus bincang di sini dan putuskan. *It is very simple*. Jadi, yang kedua sekali itu tentang orang-orang yang perlu hadir di hadapan kita, saya ingin memaklumkan *the procedurennya* kita tidak *invite* orang, orang itu kita buka, siapa mahu, *they will respond*. Saya cadangkan supaya mereka menghantar memorandum dahulu tentang perkara-perkara yang kita putuskan dan di antara memorandum *or some form of writing*lah supaya kita ada *basis* untuk kita hendak menilaikan adakah orang itu diberi nombor satu kah, nombor tiga kah, nombor empat kah dalam segi datang berjumpa dengan kita.

Saya percaya *that we have to be open, of course we are open*. Kita semua *open, we have to hear*, kita dengar siapa sahajalah datang, dia mengemukakan pandangan dan pendapat melalui memorandum dan kita fikir harus kita dengar, *we will give them a hearing, absolutely, no problem*. Saya sokong sebab inilah tujuan dan tugas kita yang utama. Kita hanya ada enam bulan sahaja dan tentang cadangan daripada Yang Berhormat Gombak untuk kita mulakan dengan memanggil ataupun mempelawa SPR, saya ingat itu cadangan yang baik.

■ 1250

Ini disebabkan SPR merupakan *the target* dalam kita hendak membaik pulihkan ataupun memperbaiki sistem pilihan raya di negara kita ini. Mungkin SPR akan mengemukakan pandangan dan pendapat mereka, dan *gives us the opportunity*. Kita ini sebagai jawatankuasa untuk mempersoalkan dan menanya kepada SPR, apakah cadangan dan pandangan mereka.

Selain daripada itu, saya fikir yang lain-lain yang mungkin kita harus beri masa untuk mengemukakan pandangan dan pendapat adalah pihak yang disebutkan oleh Yang Berhormat sebagai saudara pengerusi tadi itu, mungkin pihak poliskah, pihak tentera. Ini ada berkaitan dengan undi-undi pos dan seterusnya yang kita hendak kaji.

Jadi, saya berpendapat *we have to start with the open mind*. Kita sebagai satu pasukan, *we have to approach the public*, mempelawa mereka, membuka ruang untuk mereka mengemukakan pandangan dan pendapat kepada kita dan kita buat rumusan *as a team*. Itulah pandangan saya.

Tuan Pengerusi: Okey. Terima kasih.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan [Hulu Selangor]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya. Yang Berhormat Hulu Selangor.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Terima kasih. Saya bersetuju dalam fungsi pekerjaan kita ini kita mesti ambil sikap terbuka. Siapa yang mahu jumpa kita, kita terimalah sama ada dalam konteks memorandum ada *oral presentation* sebagai ahli ini, saya rasa kerja kita penting dan kita perlulah dengar sesiapa pun yang hendak berjumpa dengan kita. Oleh kerana tempoh kita adalah pendek, saya rasa kita boleh cari strategi-strategi tertentu untuk menghasilkan sebanyak yang kita boleh dapatlah.

Kita boleh kaji daripada segi langkah-langkah yang boleh dilaksanakan sekaligus dan juga langkah-langkah yang mengambil masa yang panjang sedikit. Di samping itu kita boleh buat laporan sama ada dalam laporan interim untuk dilaksanakan sebaik sahaja yang boleh dan langkah-langkah yang rasa Perlembagaan atau akta-akta yang baru itu, kita boleh juga cadang tetapi itu memanglah kita faham, ambil masa yang panjang sedikitlah. Itulah cadangan saya.

Tuan Pengerusi: Okey. Terima kasih yang telah mengucapkannya. Ya Yang Berhormat Hulu Langat, Yang Berhormat Hulu Selangor.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: Okey Tuan Pengerusi. Terima kasih kerana memberikan peluang kepada saya. Pendapat Yang Berhormat Gombak dan juga Yang Berhormat Kangar dan juga Yang Berhormat Alor Gajah merupakan pendapat yang bernas. Saya setuju. Kita juga harus memberikan peluang memaklumkan kepada seberapa ramai yang boleh melalui media massa, media cetak, media elektronik untuk memastikan kita memaklumkan kepada mereka masa, tarikh dan sebagainya dan kita boleh menyuruh mereka, meminta menulis kepada kita melalui e-mel ataupun surat rasmi supaya di maklum atau kita beri peluang kepada mereka.

Saya rasa banyak badan bukan kerajaan di luar sana, parti-parti politik juga ingin memberikan pendapat mereka dan kita harus telus apabila kita mendapat pendapat-pendapat daripada orang ramai di luar sana. Pada masa yang sama, kita sedar bahawa seperti mana yang dikatakan oleh Tan Sri tadi, kita ada masalah masa, kekangan masa.

Oleh yang demikian saya rasa kita harus juga mempercepatkan juga proses pertemuan kita, perbincangan kita untuk melaksanakannya. Cadangan Yang Berhormat Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn tadi bahawa satu laporan interim, saya rasa itu wajar dan perlu untuk memberitahu kepada orang ramai bahawa jawatankuasa ini memang serius dan komited untuk menambah baik proses yang sedia ada.

Ini cukuplah dalam masa selepas laporan interim, laporan terakhir akan memberi secara luasnya maklumat-maklumat yang diperlukan. *Lead agency* dalam jawatankuasa ini Suruhanjaya Pilihan Raya oleh demikian kita rasa kita perlu penglibatan mereka secara telus, ikhlas dan *very transparent* dengan segala keperluan jawatankuasa ini untuk memastikan kita dapat mengenal pasti masalah sedia ada. Kita juga boleh bersama-sama membantu mereka mengemaskinikan sistem dan menambah baik proses. Terima kasih Tuan Pengerusi.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Saya sedikit hendak mengingatkan bahawa, kita dalam persidangan Parlimen. Parlimen sekarang masih dalam persidangan sampai bulan 12, 2 haribulan atau 1haribulan, begitulah.

Datuk Roosme binti Hamzah: 1 Disember.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Jadi, mengikut peraturan kita tidak boleh mengadakan *Public Hearing*. Itu yang *constraintnya* kita ini.

Seorang Ahli: *Weekend* boleh, hari Jumaat pun boleh.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Ini kerana dalam Peraturan Mesyuarat ia mengatakan bahawa *while the House is in sitting*, kita tidak boleh adakan *Public Hearing*. Itulah yang kita...

Beberapa Ahli: *Weekend?* [Disampuk]

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: ...*While sitting*.

Tuan Pengerusi: *We suggesting on weekend*.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Jadi kita adalah macam *Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday* tidak bolehlah ada. *So, that is our constraint...* [Disampuk] [Ketawa].

Tuan Mohamed Azmin bin Ali: Kita kena balik kawasan, pilihan raya sudah dekat ini... [Ketawa]

Seorang Ahli: *We have to set the date early*lah.

Tuan Pengerusi: *We have got through it* untuk makluman.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *That is our consider...*

Tuan Pengerusi: Selepas nanti saya mendengar sekeliling. Kita ada draf makluman kepada awam, kita ada tarikh-tarikh *Public Hearing* yang saya ingin bentangkan nantilah.

Cadangan kita ialah kita jangan tunggu selesai *Parliament sitting* kedua belas ini, kita mungkin *meet* sebelah hujung minggu, *weekend*. Itu cadangan tetapi ia terbuka kepada semua. Okey, Yang Berhormat Rasah.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Yang Berhormat Gombak senang. Dekat sahaja. Saya hendak balik jauh.

Tuan Pengerusi: Ya, kami juga mahu balik kampung.

Tuan Loke Siew Fook [Rasah]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Pertamanya saya bersetuju sangat dengan apa yang dikatakan oleh Yang Berhormat Gombak tadi bahawa mesyuarat kita pada tengah hari ini perlu ada satu rumusan, kerangka apa yang kita hendak capai dalam jawatankuasa ini, dalam tempoh enam bulan. Itu terma-terma rujukan sangat penting. Seperti yang kita tahu bahawa usul yang telah diluluskan oleh Dewan Rakyat; "*Penambahbaikan Sistem Pilihan Raya*", itu adalah satu objektif yang terlalu umum, terlalu besar. Apa yang kita hendak capai daripada itu?

Saya rasa kita perlu ada satu kerangka, beberapa objektif minimum yang kita perlu capai dalam enam bulan ini. Kita tahu bahawa kalau hendak menambah baik secara keseluruhan itu mungkin dalam enam bulan ini tidak cukup masanya. Akan tetapi saya rasa ada beberapa isu dan perkara yang kita perlu fokus dan ada beberapa masalah ataupun isu yang sering timbul yang kita rasa perlu diberikan keutamaan, *priority* dalam jawatankuasa ini supaya kita boleh tambah baik dalam enam bulan ini dan berikan satu cadangan.

Saya rasa ada tiga isu yang kita perlu berikan *priority* dalam jawatankuasa ini dalam proses *Public Hearing* kita dalam enam bulan ini. Pertamanya, isu yang sering timbul iaitu daftar pemilih, *voter registration* ataupun *electoral roll* kita yang bagaimana kita boleh bersihkan, bagaimana kita boleh tambah baik daripada segi mendaftar pemilih baru, sama ada terdapat pemilih yang berlipat-ganda atau masalah-masalah yang lain. Saya rasa ini perkara yang perlu kita fokuskan yang paling penting, *fundamental issues*, *electoral roll*, daftar pemilih. Itu perlu diberikan *priority* dan keutamaan.

Keduanya ialah proses pengundian pada hari mengundi iaitu termasuklah sama ada kita hendak menerima cadangan dakwat kekal ataupun biometrik dan sebagainya, kita perlu kaji *pros and cons* setiap cadangan itu dan juga termasuk proses pengundian ini ialah proses pengundi pos, pengundian pos sama ada bagaimana kita boleh merombak semula cara mengundi di kalangan tentera dan juga undi pos kita supaya memastikan ia lebih terus dan lebih wajar dan diterima oleh semua pihak.

Ketiganya bagi saya ialah mungkin juga *immediate* ialah cara ataupun proses persempadanan semula kawasan pilihan raya kerana ini sudah hampir tamat tempohnya bahawa SPR perlu melaksanakan proses persempadanan semula dalam mungkin satu, dua tahun ini. Jadi, ini pun perkara yang perlu kita kaji bagaimana boleh tambah baik kerana inilah saya rasa beberapa isu yang sering timbul menjadi persoalan dan juga isu yang sering menjadi *contention issue*.

Saya harap kalau boleh jawatankuasa ini kita boleh berikan *priority* pada beberapa objektif ini supaya kita boleh fokus pada laporan kita terhadap beberapa perkara *fundamental* ini sekiranya boleh. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Terima kasih. Okey, ucapan saya dalam kata-kata aluan tadi sebenarnya saya pun telah mengutarakan beberapa bidang. Satu, *the laws, electoral*, undang-undang dan *regulations*. Kedua, *the process*. Ketiga, daftar pemilih. Keempat, SPR sendiri. Jadi selepas nanti... [Disampuk] Saya boleh minta input di bawah kepala-kepala tersebut apa yang kita harus *address*.

Okey, Yang Berhormat Kuala Krai.

■ 1300

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli [Kuala Krai]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Kita punya jawatankuasa ini agak *special*, untuk pertama kalinya untuk bidang pilihan raya ini. Jadi, walaupun masa kita terhad kita cuba *maximize*kan hasilnya dan kalau terpaksa ada beberapa perkara yang kita akhirkkan atau lewatkan, mungkin kita boleh memohon kepada Dewan atau kepada Majlis.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Tidak boleh. Tidak ada masa lagi.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Untuk selepas enam bulan ya... [Ketawa]

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Kalau belum bubar.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Kita ada tempoh Parlimen kita ini sampai April 25 tahun 2013 saya dimaklumkan. Kita sebenarnya ada masa. Walau macam manapun ada beberapa perkara yang disebut oleh rakan-rakan tadi saya amat bersetuju. Saya rasa *interim report* kita yang saya rasa beberapa orang telah menyebutnya, kemungkinan ini satu perkara yang kita boleh setuju bersama. Bukan sekadar laporan *what has been discussed, what has transpired during our Public Hearing and so on* tetapi saya ingin mencadangkan supaya dalam *interim report* ini pun kita sudah membuat dua atau tiga cadangan yang mana boleh didahulukan atau diawalkan. Saya ingin memberi contoh, kalau kita bersetuju, misalnya dakwat kekal, itu satu perkara yang mudah dilaksanakan. Kita boleh masukkan dalam *interim report* ataupun cadangan dalam *interim report* yang pertama. Yang lebih beratnya kita mungkin bawa kepada laporan yang terakhir.

Keduanya, oleh kerana jawatankuasa ini agak *special* dan pertama kali kita buat, saya ingin mencadangkan kalau kita boleh melihat *into* apa yang dicadangkan oleh SPRM beberapa ketika iaitu *electoral political financing for example*. Kita masukkan ini walaupun tidak dapat kita buat keputusan awal tetapi *political financing* juga merupakan antara kaedah kita hendak mengawal perjalanan demokrasi dan kita ambil peluang kerana saya yakin kalau kita tanya SPRM, mereka akan mahu mencadangkan kita boleh berbincang untuk menerimanya.

Ketiganya, saya rasa pengalaman kita di Malaysia ini bukan suatu perkara yang khusus yang tidak berlaku di luar, di negara-negara lain. Saya juga hendak mencadangkan kalau kita boleh mendapatkan maklumat daripada perjalanan mana-mana sistem pilihan raya yang kita rasa boleh dijadikan perbandingan ataupun kalau kita lihat ada kebaikan mungkin kita hendak tengok beberapa perkara yang mungkin tidak ada pada kita tetapi ada pada mereka yang boleh kita bincang dan kita *adopt* bersama. Ini bermaksud kita mendapatkan maklumat daripada demokrasi-demokrasi yang lain bagi panduan kita. Itu pun kalau kita rasa kita dapat memanfaatkan untuk membantu kerja kita ini. Jadi Tuan Pengerusi, itu tiga perkara yang hendak saya sebut.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Kapit.

Datuk Alexander Nanta Linggi [Kapit]: Tuan Pengerusi, saya memang selepas mendengar dari beberapa ahli, tinggal kami berdua lagi iaitu Yang Berhormat Wangsa Maju. Semua cadangan itu adalah wajar dan sudah ada pada setiap kita. Jadi, kita setuju kita buat dalam masa yang terhad iaitu enam bulan. Banyak yang diharapkan oleh rakyat. Jadi, tanggungjawab kita ini berat.

Cuma saya khusus kepada- sebab saya disebut untuk mewakili Sarawak. Kalau kita buat *Public Hearing* nanti di Sarawak, satu negeri yang begitu besar, janganlah kita buat di satu tempat seperti di Kuching sahaja sebab mereka yang mungkin jauh di Miri pun sudah juga menghubungi saya untuk diberi peluang. Jadi, kita hendak walaupun dalam masa yang singkat, kita hendak beri peluang kepada semua pelosok rakyat kita untuk mengemukakan pandangan.

Saya cadangkan kepada parti-parti politik biarlah kita secara rasmi tulis kepada setiap parti untuk mereka mengemukakan memorandum atau pun cadangan-cadangan secara bertulis. Itu adalah mungkin satu cara yang cepat dan juga boleh dikatakan secara rasmi daripada semua pihak parti politik. Jadi, setakat itu dahulu. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey. Yang Berhormat Wangsa Maju.

Tuan Wee Choo Keong [Wangsa Maju]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Saya memang setuju apa pandangan-pandangan Ahli-ahli jawatankuasa ini mengenai dengan kerja-kerja kita. Memang kita perlu bersikap *open mind*. Kalau tidak jawatankuasa ini memang tidak bermakna. Juga jawatankuasa kita ini hendak mengkaji *electoral reform*. Ini satu subjek yang amat luas. Kita perlu tengok dari sistem perundangan, sistem *social order* dan keadaan dalam negara kita sekarang ini, *political climate* dan *environment*.

Dalam enam bulan memang kita tidak mungkin boleh mencapai matlamat kita. Memang kita pun bukannya cuma *Public Hearing* sahaja tetapi kita perlu dapat melihat daripada *historical factor*, sejarah dalam negara lain. Ini kerana demokrasi kita dalam negara kita cuma 50 tahun. Di *United States of America*, di UK dan di negara lain mereka telah mengalami pelbagai masalah daripada keadaan yang di mana warga wanita sampai hari ini mereka lebih telus, lebih baik, lebih terbuka. Kita perlu juga lihat daripada *historical factor* daripada negara lain. Bukannya kita kena turun, tidak. Kita kena tengok juga keadaan mereka dengan negara kita.

Juga kalau kita hendak ada satu sistem yang amat adil kita perlu tengok dalam *electoral system* kita. Kita, *first-past-the-post system* dengan *proportional representation*. Itu kita perlu lihat dari sudut itu juga. Kalau tidak, dalam sistem pilihan raya ini kadang-kadang kalau ada tiga orang *candidate for example*, kemungkinan majoritinya dua orang *candidate* jumlahnya lebih tinggi daripada orang yang menang.

So, sistem itu memang tidak adil. Jadinya, bukan kata- *Public Hearing* itu memang penting tetapi kita kena lihat daripada prinsip *electoral* sistem kita supaya kita boleh dapat satu sistem yang adil dan boleh diterima oleh rakyat. Ini kerana keadaan di seluruh dunia ada *first-past-the-post* – UK dan di negara Eropah dia ada *proportional representation* iaitu kira undi dua atau tiga kali sebelum kita dapat angka yang terakhir untuk mengelakkan di mana kalau ada tiga orang *candidate* atau empat orang *candidate* dan lebih dari dua calon. So, itulah saya harap jawatankuasa kita boleh lihat dari segi sistem dan bukannya bergantung kepada *Public Hearing* sahaja. Itu bukannya satu perkara yang kita boleh tentukan yang kita ada satu sistem yang amat adil.

Keduanya, saya juga ingin mencadangkan bahawa kita juga perlu mendapatkan nasihat daripada orang-orang yang berkepakaran dalam sistem *election* ini seperti Yang Berbahagia Tan Sri Dato' Seri Ab. Rashid Ab. Rahman yang berada dalam *Election Commission* berpuluh-puluh tahun. Sedikit sebanyak saya rasa beliau juga mesti ada pengalaman di mana kita perlu ada perubahan dan sebagainya. Orang lain dan jangan kita sahaja. Kita juga bukan pakar sangat. Saya pun bukan pakar sangat.

Kita perlu dapat nasihat daripada mereka. Sama ada kita ambil atau tidak, kita boleh *discuss*. Terima kasih Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Okey. Peluang untuk *second round*. Saya *just* komen *first on* pandangan-pandangan setakat ini *so that you don't have to repeat*, dengan izin. Saya terima dengan baik cadangan-cadangan satu berkaitan dengan *terms of reference* ataupun terma rujukan. *So*, selepas ini saya mencadangkan kalau kita boleh *identify the key subject matters*, dengan izin. *And then go into indentifying, list points that* kita harus *addressed*, sebagai panduan. Akan tetapi saya hendak '*jump the gun*' dari segi prosedur mendapat maklumat ini.

■ 1310

Cadangan saya akan saya berbincang, akan saya buka untuk *input* ialah kita harus ada dua *meeting* lagi sebelum buka untuk pendengaran awam dan pada masa dua *meeting* itu saya ingin beri peluang kepada semua Ahli Yang Berhormat untuk membuat cadangan-cadangan yang konkrit sebagai wakil daripada parti masing-masing.

Okay dengan izin, *you are concern about by own party* pun dengan izin, *I have lot of concern in many issues whether is the law*, ataupun daftar pemilih, ataupun proses atau institusi. *I thought* adalah lebih baik bagi peluang untuk setiap parti komponen wakil untuk membentangkan 20 minit begitu. Kita boleh lihat dari segi timbul perkara-perkara yang diutamakan untuk penambahbaikan.

Selepas itu baru kita *reserved* mana yang kita boleh setuju serta-merta bahawa ini adalah baik dan perlu dilaksanakan oleh SPR. Saya rasa saya telah katakan boleh mula sediakan kertas makluman laporan interim kepada Parlimen sebelum pun tutup Parlimen pada 1hb nanti. Kita perlu mendapat maklumat lebih luas macam penukaran sistem kepada *professional representation*, saya pun suka idea itu tetapi dalam tempoh macam ini *I am not to sure*. Akan tetapi saya bercadang harus ada input pandangan dari segi ini untuk Parlimen. Mana yang *contentious* atau pun kita tidak boleh putus tidak usahlah daripada buat belah bahagian *approach*, kita dengar pendengaran awam, tengok berapa banyak input yang baru. Kemudian baru kita kembali rumuskan. Jadi begitu pendekatan yang saya cadangkan dari segi ini. Yang Berhormat Rasah *you want to give some of the input*.

Tuan Loke Siew Fook: Terima kasih Tuan Pengerusi, susulan daripada apa yang dikatakan Yang Berhormat Gombak dan Yang Berhormat Wangsa Maju, saya teringat bahawa baru-baru ini pihak parti saya dilawat oleh seorang wakil daripada *United Nations* Mr. Kamal Malhotra. Beliau adalah *United Nations Resident Coordinator* untuk Malaysia.

Saya difahamkan bahawa Mr. Kamal juga ada berhubung dan mengunjungi Dato' Seri Mohamed Nazri Abdul Aziz menawarkan perkhidmatan pihak *United Nations* untuk memberikan khidmat nasihat tentang sistem penambahbaikan kerana mereka amat minat terhadap jawatankuasa kita ini.

Saya rasa cuma hendak dapatkan persetujuan ataupun kepastian daripada pihak jawatankuasa sama ada kita dalam *term of reference* kita selain daripada *Public Hearing* sama ada kita membenarkan agensi-agensi antarabangsa seperti *United Nations* untuk memberikan pandangan ataupun kita merujuk kepada *best practices* daripada negara-negara lain. Kalau ini dapat dilakukan, mungkin ia lebih menyeluruh bukan sahaja pandangan daripada masyarakat kita tetapi kita juga melihat daripada pengalaman di negara lain seperti yang dikatakan oleh Yang Berhormat Wangsa Maju dan juga Yang Berhormat Kuala Krai tadi bahawa kita boleh merujuk *best practices* daripada negara lain.

Tuan Pengerusi: Saya tertakluk kepada pandangan-pandangan yang lain. So...

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Tuan Pengerusi. Saya rasa kita mesti ciptakan cara kerja kitalah. *I agreed that we have to identify all the various core issues that we have address from the short terms, how do we..., the procedures to check the voter list, procedures for postal vote and so on. I think and those of short terms matters which we have to address. I think..., then from those short terms matters how do we make our process of transparency much clearer you know. I think we need to address that. Then having address that we can present that as internal report. So SPR can take action on that. Then the other longer term issues like re-drawn boundaries, like whether we should have presidential vote and all that, those are longer term issue that involves amendment to the Constitution, that can include in the final report.*

I mean including the possibility of presidential system, why do we on the limit to Prime Minister System, I meant the whole world out there for us to look at the system of democracy. Why we should limit ourselves to the Prime Minister system. So we open our minds, then we can study the whole world. Then that those rationales can come out and let it be contribution from this Committee, so that at least, we have look at those issues and at the end, we had found that the system that we think is good for the country is this. Let it be our contribution.

Tuan Pengerusi: Okey. Itulah yang saya katakan selepas ini, *I can* buka sekejap lagi tetapi dan kita lihat *subject matters* yang kita pandang ia penting dan *identify issues* yang kita hendak *resolve*. *Then* selepas itu saya hendak dengar parti demi parti, *your submission, of course Keadilan have their concern*. Kita telah telitikan BERSIH punya memorandum daripada lapan itu, empat sahaja yang sebenarnya ada kaitan dengan SPR.

The rest is others agency punya. Akan tetapi kita akan panggil daripada *issues relevant*, betul. Kita akan beri peluang kepada Ambiga. Manakala, dalam Pendengaran Awam, biasa kita hanya jemput ataupun apabila mereka memberikan memorandum adalah mereka persatuan yang berdaftar. *So she will have to come in her capacity as "Ambiga"*, walaupun asal *team, and go for the team*. Kalau hendak pakai persatuan, *then we have to register as persatuan ini practice* dari dahululah dalam *paper*. Akan tetapi itu kemudian hal. Jadi okey ada lagi sebelum saya *proceed* kepada *key topics*? Yang Berhormat Gombak.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi kalau saya boleh tambah sedikit. Saya hendak ambil pendekatan yang lebih agresif sedikitlah tentang perkara ini. Dalam usaha kerajaan untuk menambah baik sistem pilihan raya membentuk jawatankuasa, ini semua perkara yang positif yang disambut oleh rakyat.

Akan tetapi jangan nampakkan bahawa masa itu, tempoh itu mengehendkan usaha yang baik ini. Kita tidak mahu itu dijadikan alasan, enam bulan. Oleh sebab itu dalam usul ini pun saya tengok, sekiranya jawatankuasa ini merasakan ia tidak dapat menyiapkan satu - melaksanakan tugas yang ditugaskan dalam tempoh tersebut, perkara ini hendaklah dibawa semula ke Majlis. Maknanya ada ruang untuk kita sambung perbincangan ini. Akan tetapi bila kita beri gambaran di luar itu, jangan gunakan alasan enam bulan ini menyebabkan kita dalam keadaan yang tergesa-gesa untuk mengemukakan satu laporan yang kurang lengkap ataupun tidak komprehensif. Jadi usaha yang baik itu akhirnya akan memberi kesan yang negatif. Itu yang pertama.

Kedua, oleh kerana kita tidak tahu bila pilihan raya, saya tidak tahu kalau bagaimana pendirian jawatankuasa ini, kalau boleh memberikan saranan kepada kerajaan walaupun kita tahu ini *priority* Perdana Menteri untuk membubarkan Dewan Rakyat, memberi saranan sementara jawatankuasa ini sedang menimbangkan beberapa cadangan kita menyarankan supaya tidak ada pilihan raya sebelum dikemukakan maklum balas kepada Dewan Rakyat. *Well* Perdana Menteri boleh terima, Perdana Menteri boleh tolak cadangan itu. Akan tetapi sekurang-kurangnya jawatankuasa itu dilihat ada kredibiliti untuk-kalau tidak, dia tidak ada kredibiliti sedang kita bincang soal penambahbaikan pilihan raya *at the same time, you hold general election*. Jadi persepsi umum nampak ini macam ini sandiwara. Jadi ini harus dielakkan, sebab *we have to work as a team*, sebagai jawatankuasa yang ada kredibiliti.

Akhirnya Tuan Pengerusi, saya juga hendak mencadangkan supaya dalam mendapatkan maklum balas daripada awam, saya setuju dengan sahabat lama saya Yang Berhormat Wangsa Maju, yang mencadangkan kita hendak membina satu sistem yang baiklah, itu yang matlamatnya.

Akan tetapi maklum balas daripada *stakeholders* itu juga penting. Akhirnya *we will decide*. Kita dengar semua dan kita yang putuskan saranan apa yang kita hendak bawa.

Cuma saya tidak tahu bagaimana Tuan Pengerusi memutuskan ada enam *Public Hearing* sebelum mesyuarat ini bersidang. Jadi bagi saya - kalau boleh kita dapatkan maklum balas sebanyak mungkin supaya kita dapat buat satu keputusan yang lebih *balance* dan lebih adil dalam memberikan cadangan-cadangan ini khususnya di Sabah dan Sarawak. Sekarang memang ada bantahan kerana jawatankuasa ini tidak diwakili oleh orang Sabah dan Sarawak. *I mean Sabah.*

Seorang Ahli: *Chairman.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Chairman* ini dia pengerusi dia kena bebaslah, dia tidak boleh... *[Ketawa]*

Tuan Pengerusi: *So we want one more.. [Ketawa]*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tidak ada daripada Sabah, sedangkan isu besar ialah berpunca daripada negeri Sabah sebenarnya kalau kita tengok *historical fact* Yang Berhormat Wangsa Maju bangkitkan tadi. Isu pengundi hantu ataupun apa istilah yang digunakan sebenarnya bermula di Sabah, tetapi wakil Sabah tidak ada. Jadi kita kena *conduct Public Hearing* mendengar pendengar rakyat Sabah dan Sarawak bagaimana perasaan mereka supaya *participation* mereka itu dapat membantu jawatankuasa mengemukakan cadangan-cadangan khusus.

■ 1320

Mengenai *terms of reference*, saya hendak masuk satu lagi selain daripada teman-teman saya cadangkan tadi iaitu saya ingat selain daripada daftar pemilih, proses persempadanan semula, *political funding* dan *first past* punya sistem ini, semua saya setuju kita kena teliti itu. *These are the concerns by the public.* Satu lagi yang saya ingat yang kita perlu ambil perhatian ialah soal media ini. Walaupun saya dengar SPR pernah memberi maklum balas itu di luar bidang kuasanya tetapi sebagai badan yang mengendalikan satu proses pilihan raya yang adil, ia juga harus menegur sekurang-kurangnya, adalah ruang untuk SPR sebagai badan untuk memberikan teguran supaya ada keadilan diberikan kepada semua parti-parti yang menyertai pilihan raya dalam konteks media cetak dan media elektronik. Dia tidak boleh lepas tangan begitu sahaja. "Oh, kita hanya mengundi tetapi...", saya ingat sebab dia ada kesan langsung kepada proses itu. Jadi, itu juga harus kita teliti dalam terma rujukan jawatankuasa ini. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey. *Alright*, dari segi memberi peluang untuk pendengaran awam nanti sebenarnya saya dengan Setiausaha telah pun membuat senarai bila tarikh-tarikh ini, tertakluk kepada Jawatankuasa untuk menentukan.

Akan tetapi itu mengambil kira takwim Parlimen. Jadi, nanti kita edarkan sebentar lagi dan memang itu di Kuching, Kota Kinabalu dan jika dikatakan bahawa tidak mencukupi masa, maka kita boleh bincang bersama. Dari segi Sabah memang saya mewakili- *suppose to be neutral*, dengan izin, dan pada masa yang sama mewakili Sabah. Akan tetapi misalnya dua minggu depan kita membuat penyampaian, *I give 10-20* minit satu parti untuk menetapkan *what are your specific concerns, along those areas. Okay, then I would have to* minta izin, supaya wakil parti saya Setiausaha Agung misalnya, membuat daripada saya membuat. Dia boleh mengatakan mewakili di Sabah di sana. Akan tetapi Apabila *Public Hearing* diadakan nanti, saya rasa itu akan lebih menyeluruh.

Mengenai dengan bagaimana mengedarkan, selesai sahaja hari ini, *website* dibuka, pengedaran maklumat (*news*) dibuka di mana Pendengaran Awam akan diadakan apabila kita sudah *confirm*, sahkan tarikh-tarikh dan menjemput pandangan dan memorandum. Selepas kita meneliti memorandum *first round*, nanti kita pilih siapa yang kita akan *cover*, *there will be thousands*. Pengalaman kita dahulu dalam Pendengaran Awam Mengenai Perpaduan dan Khidmat Negara - PLKN itu 300 lebih *groups*. So, kita perlu memilih mana yang kita rasa perlu didengarkan dan baru kita katakan, okey jemput untuk *appear before us because* kita dah terima memorandum. *They have to prepare*, perlu! Kalau tidak, datang sana baru kita sampaikan, itu tidaklah munasabah *because* orang yang lain itu memberi pandangan-pandangan dan mana kita rasa tepat, sesuai, perlu didengar dan kita putuskan untuk siapa yang perlu didengar.

Seterusnya, sebelum membincangkan pendekatan dan semua melihat tarikh ini, *can we* dari segi empat perkara yang saya telah sentuh dan juga diulang kali oleh hampir semua:

- (i) meneliti undang-undang dan peraturan, *the legal aspect*;
- (ii) proses pilihan raya itu sendiri;
- (iii) daftar pemilih; dan
- (iv) memperkukuhkan SPR.

Boleh tambah yang keenam itu iaitu sebab *terms of reference* ini mengatakan penambahbaikan ertinya, *thinking of system* yang sedia adalah. *If we* tukar sistem dan pandangan-dengan di luar empat ini, saya tengok ini. *So, I think you have to say* - tetapi saya terbuka dan meneliti pandangan-pandangan untuk *alternative system* boleh...

Tuan Wee Choo Keong: [*Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara*]

Tuan Pengerusi: Boleh, boleh. Ya, Yang Berhormat Gombak.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Cuma bila Tuan Pengerusi sebut, "memperkukuhkan SPR", itu terlalu *general*.

Bagi saya kalau kita sudah *handle all the issues, automatically* SPR itu kukuh *and credible*. Jadi, itu bukan *terms of reference* yang saya ingat yang tepatlah. Saya ingat ada isu lain.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi saya rasa boleh diperluaskan itu sebab apa yang di dalam perbincangan kita mengenai ini adalah bagaimana pelantikan, bagaimana perihail keperluan tenaga (*resources*) yang diberi kepada mereka, bagaimana melakukan lebih *transparent decision making*. Ha, begitu punya isu tetapi boleh diperluaskan. Akan tetapi *I think the institution part*, sebagai pelaksana sistem, perlu kita *address*lah. Yang Berhormat boleh memperluaskan rujukan dari segi yang berkaitan dengan SPRlah.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Bagaimana terma rujukan yang lain yang teman-teman bangkitkan tadi macam sistem itu *political funding*...

Tuan Pengerusi: *I think* masuk itu boleh *point* satu perkataan,..

Tuan Mohamed Azmin Ali: ...Media...

Tuan Pengerusi: ...Media *I think* ada dalam proses. Proses di sini daripada penamaan calon sampai pengundian, apa yang boleh.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *The word "process" is very wide*...

Tuan Pengerusi: Ya, dia boleh masuk. *Access to media*, begitu semua, di mana *political funding*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Boleh masuk di sana.

Tuan Wee Choo Keong: Tuan Pengerusi, *I think we should have something like free from - the Election Commission should be free from all forms of controls*...

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Now*, sekarang SPR tidak bebas. Saya bagi contoh Tuan Pengerusi. Dia punya *returning officer* adalah pegawai daerah. Pegawai-pegawai mereka daripada guru, *naturally they will support the government of the day*...

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Not necessarily*... *[Ketawa]*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *You don't say like that. I beg to differ*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kalau institusi itu ada *proper funding, enough resources*, ada dia punya *staffing* sendiri atau ada *autonomy* dari segi itu, jadi dia *credible*. *I mean*, okey la *because* kebetulan *now* banyak guru sokong kita...

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *That is not the point*.

Tuan Mohamed Azmin Ali: *[Ketawa]*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *Please don't get excited over that, dengan izin. Don't get excited ya, please.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *No, no, no. My point is that. Kalau kita hendak institusi itu credible, biar tidak kira, mana pun kita tidak mahu. Dia hendak badan itu betul-betul bebas, dia ada own staff, dia ada own returning officer, ada own staffing, ada own funding, ada own resources. Jadi, dia tidak depend on government machinery.*

Tuan Wee Choo Keong: *They also have power to enforce.*

Tuan Pengerusi: Saya rasa boleh masukkan.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Itulah saya hendak buat *checklist* di sini kalau boleh, *it is just a guide* di bawah kepala setiap ini supaya kita tidak lari terlampau jauh. *At least*, kita sudah *prioritize and priorities* dan dengan itu penghujungnya ada KPI *outcomes* yang kita hendak cari.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Tuan Pengerusi, saya hendak mengingatkan, kalau Yang Berhormat Gombak menyarankan supaya SPR ini mempunyai dia punya staf sendiri. Untuk makluman, dalam tiap-tiap pilihan raya umum, SPR *deploy about* 150 ribu pegawai-pegawai kerajaan terdiri daripada guru-guru yang menyokong...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Pembangkang.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: ...Pembangkang... *[Ketawa]* Serta pegawai-pegawai daerah, *about* 150 ribu tetapi itu pada tahun 2008. Mungkin PRU-13 ini mungkin sampai kepada 200 ribu. Kalau *you* hendak *employ them on a permanent basis*...

Tuan Pengerusi: Kita boleh bincang apa yang ideal atau sesuai.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Pada sayalah, saya ingat kita - *we hit the nail on the head when* Yang Berhormat Rasah cerita pasal *focusing, taking what* Yang Berhormat Gombak *said, on the three or four points. These are the things* yang rakyat tidak rasa seronok atau puas hati, *not confident* iaitu daftar pemilih. *That is the big one.* Daftar pemilih *is the one. If we can plug that and do something about it and I think that will cure a lot of things.* Selepas daftar pemilih, kemudian proses pengundian. Semasa hari penamaan calon sampai hari ini.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Then the voters list.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *Then the voters list, plus it all includes the undi pos, semua sekali. Those three or four...*

Tuan Pengerusi: Okey...

Tuan Wee Choo Keong: Tuan Pengerusi, saya setuju dengan Yang Berhormat Kangar dan Yang Berhormat Gombak. Namun, yang penting saya rasa, kebanyakan kita perlu melihat dari segi SPR. *I have six points Tuan Pengerusi on SPR* seperti bebas daripada semua kawalan daripada luar.

Tuan Pengerusi: Itu boleh dimasukkan nanti. Itu *the details* lah.

Tuan Wee Choo Keong: *This I think is very important. Free to make laws and regulations. Free to enforce all electoral laws. Then, they are free from any form of interference by party, whether inside or outside. Then, they are free to organize its own funding and staffing.*

Keenam, ia mesti ada kuasa untuk mengambil tindakan undang-undang ataupun undang-undang diambil terhadap mereka. *So, they can be sued or they can sue or be sued as an Election Commission. I think these are the important. We will get things; if you are look at the appointed text, I think we more or less achieve maybe half or even more.*

■ 1330

Tuan Pengerusi: Boleh. Boleh. Semua itu boleh...

Tuan Wee Choo Keong: Terima kasih.

Tuan Pengerusi: *By all cost, I thought they are always been free, at least these four matters. Relativelah.*

Tuan Wee Choo Keong: *Well, I mean...*

Tuan Pengerusi: *But you want to provide further provision for them to be than...*

Tuan Wee Choo Keong: *...Funding their punya staffing. They employed, they hired and fired themselves.*

Tuan Pengerusi: Ya. Ini yang saya ingin dapatkan di bawah kepala institusi ini...

Tuan Wee Choo Keong: Tidak perlu meminta wang daripada kerajaan.

Tuan Pengerusi: *What the things that* - Okey. Ahli-ahli Yang Berhormat...

Tuan Wee Choo Keong: Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Untuk makluman, kita bercadang untuk memanggil SPR sebagai saksi apabila kita sudah *one round then... [Disampuk] Not today because* apabila kita sudah *one round* bukan, Ahli banyak pertanyaan kepada mereka selepas itu dan saya rasa kita boleh minta SPR untuk menjelaskan.

Seorang Ahli: Bila?

Tuan Pengerusi: Bila?... Bila-bila sahaja tetapi khasnya apabila kita sudah selesai *one round and hoping the next meeting* selepas kita ada satu peluang untuk berbincang apakah *issues* yang spesifik *concern*.

Yang mana kes SPR, saya rasa kita boleh minta mereka memberikan respons kepada apa yang kita katakan sebelum seterusnya pada.... Begitu.

Datuk Alexander Nanta Linggi: Tuan Pengerusi, bukan setakat kita minta penjelasan daripada SPR. Mungkin SPR setakat ini pun sudah ada pada mereka apa yang mereka hendak perbaiki. Jadi, kita perlu dengar juga...

Tuan Pengerusi: Jadi, Ahli-ahli Yang Berhormat, ada sedikit lagi.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Sedikit lagi pertanyaan. Dalam kita menjalankan *Public Hearing*, prosedurnya adakah kita sembilan orang bergerak..., sembilan, ya?

Tuan Pengerusi: Ya, *because...*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Sebagai satu *team* atau kita boleh *break-up* pada beberapa *team* kerana kita bukan hendak menjawab pada masa itu.

Tuan Pengerusi: Mendengar.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Kita mendengar...

Tuan Pengerusi: Akan tetapi, kita boleh... Ya, memang mendengar.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Kalau kita mengatakan masa adalah satu kekangan kita...

Tuan Pengerusi: Boleh difikirkan.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Mungkin kita boleh *break-up* dan kita buat ada serentak, *simultaneously*. Melainkan kita hendak beri jawapan. Kita bukan hendak beri jawapan terus. Kita hendak mendengar.

Tuan Pengerusi: Ini belum pernah dibuat tetapi biasanya *the whole Committee...*

Seorang Ahli: *Those can come, please come.*

Tuan Pengerusi: Ya.

Seorang Ahli: *Cannot come.*

Tuan Pengerusi: Biasanya *the whole Committee* yang jalan. *Of course* mana yang tidak dapat datang, itu *recorded as unavailable*. Begitu... [Disampuk] Akan tetapi... [Ketawa] Bercadang untuk beri pecah dua, itu belum pernah.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Tidak boleh. Tidak boleh. *I don't think it is allowed.* Ia satu sahaja sebab ia usul dibawa, ditubuhkan satu, dinamakan kita semua sembilan orang. *So, we have to move as a team.* Kalau tidak boleh hadir, tidak boleh hadirilah.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Mr. Chairman, then the Secretariat should know the date* sudah. *Early.*

Tuan Pengerusi: Ya. *We have the date here.*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Adakah kita dibenarkan menubuhkan pula *subcommittee* untuk tugas-tugas tertentu? Sahaja bertanya. *Just in case.*

Tuan Pengerusi: Tidak.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Ini *Parliament in session.*

Tuan Pengerusi: *Because* apabila kita berjalan itu, ia juga mini Parlimen dalam sesi. *So*, semua *standing orders operate*. Tidak boleh orang bercakap kecuali yang dijemput bercakap. Akan tetapi dia akan *watch* macam dia tengok Parlimen pada waktu itu, *So*, begitu juga yang hadir itu tidak boleh menuduh tanpa asas-asas sebab *apply standing orders*.

Datuk Alexander Nanta Linggi: Tuan Pengerusi, cadangan tadi, ya. Bolehkah kita secara rasmi menulis Jawatankuasa ini kepada semua parti politik yang berdaftar, sudah? Dijemput daripada kesemua parti ini untuk menghantar memorandum supaya tidak ada parti-parti yang berdaftar boleh mengatakan mereka tidak ada peluang dan ruang.

Tuan Pengerusi: Boleh. Daripada segi pendekatan itu, memang boleh. Sambil kita buka, kita akan pasang *advertisement* di *newspaper by the next few days*, buka *website* sudah semua. Poskad disediakan. Pada masa yang sama, kita boleh buat keputusan pada petang ini mengenai hal ini. Kalau kita katakan parti politik dijemput, *no need to tunggu*. Kita boleh buat.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Ada *special website or Parliament* punya *website*?

Tuan Pengerusi: Di Parlimen punya *website*.

Datuk Roosme binti Hamzah: *Parliament website*, ada Jawatankuasa Pilihan - Nanti kita tunjuk, ada...

Tuan Pengerusi: Akan tetapi daripada segi input-input, saya maklumkan bahawa sebab saya punya kementerian hendak cuba tolong ini. Kita ada MyIdeas.my portal yang mana apa sahaja idea yang *public* hendak beri, jadi kami pasang topik di sana, sama dengan Parlimen punya. *So they can also submit*. Ini biasa orang muda yang sudah masuklah sebab Parlimen punya itu lebih daripada e-mel dan memorandum. Akan tetapi, yang MyIdeas.my portal itu interaktif. *They can discuss among themselves* di situ.

Tuan Wee Choo Keong: Tuan Pengerusi, *I think* parti politik *we do expect I think we should not so much time to waste, so much time to send them letter* sebab apa tahu, *because they should be concerned themselves, there should be automatic. But we should be more concerned NGOs and other parties. Yes, because political parties, they should themselves have their own mechanisms already when there is such a thing that duty bound or they just - To them is not important. Otherwise our job will become heavy, you know. I think we should stick to NGOs, persatuan, all those stakeholders.*

Datuk Alexander Nanta Linggi: Kita tulis surat. Kita pelawa. Kalau dia tidak hendak, dia berilah. Kita tidak..., tidak mengapa.

Tuan Pengerusi: Berapa banyak parti politik di Malaysia?

Datuk Alexander Nanta Linggi: Yang berdaftar.

Tuan Pengerusi: ROS - ada seratus lebihlah.

Datuk Alexander Nanta Linggi: Tidak mengapalah. Kita tulis.

Tuan Pengerusi: Banyak yang tidur di Sabah. Banyak yang tidur.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *The rest we... [Disampuk]*

Tuan Pengerusi: Parlimen memang dengan Pendengaran Awam punya maklumat ini, ia boleh beri kepada parti-parti politiklah. Nanti terpulang pada mereka. Saya boleh sahaja. Saya dengan ini...

Datuk Roosme binti Hamzah: Baca dahulu Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Okey. Saya baca dahulu untuk tujuan rekod. Daripada segi...

Datuk Roosme binti Hamzah: Bila boleh hendak edar ini?

uan Pengerusi: Itu tarikh cadangan - Untuk tujuan ini, *actually* Pendengaran Awam dan maklumat ini, saya baca di sini... *[Membaca Petikan]* "*Jawatankuasa Pilihan Khas Parlimen Malaysia Dewan Rakyat pada 3 Oktober 2011 telah meluluskan penubuhan Jawatankuasa Pilihan Khas berhubung dengan penambahbaikan proses pilihan raya bagi mengkaji perkara-perkara yang berkaitan dengan proses pilihan raya di Malaysia. Jadi pemberituannya, jawatankuasa ini akan menemui wakil-wakil pertubuhan, pertubuhan-pertubuhan persatuan yang berdaftar dan individu dalam sesi Pendengaran Awam seperti jadual berikut.*"...

Tarikh ini saya minta diedarkan. Ia mencadangkan 11 dan 12 November ialah di Kuala Lumpur. Manakala 25 dan 26 November adalah di Kedah, tetapi...

Datuk Roosme binti Hamzah: Di Kota Kinabalu, Sabah.

Tuan Pengerusi: Di Kota Kinabalu, *sorry*. Bilik Kedah, Kompleks Pentadbiran Persekutuan.

Seorang Ahli: Bilik Kedah *only*... *[Ketawa]*.

Tuan Pengerusi: Ya. Untuk makluman, kadang-kadang bukan senang hendak memilih tempat khususnya kalau kita hendak pergi ke luar bandar *because* memerlukan tempat yang selamat dan *I mean this* untuk *recording for Hansard*. Jadi, itulah kadang-kadang memerlukan kesesuaian.

Pada 15 dan 16 Disember ialah di Pulau Pinang...

Datuk Roosme binti Hamzah: ...Pada 8 and 9 Disember.

Beberapa Ahli: Pada 8 dan 9 Disember.

Tuan Pengerusi: Pada 8 dan 9 Disember adalah Khamis dan Jumaat di Bilik Gerakan Negeri di Wisma Bapa Malaysia, Petrajaya, Kuching, Sarawak; 15 dan 16 Disember, Khamis dan Jumaat, 9.30 pagi di Dewan Sri Pinang, Lebu Light, Pulau Pinang; 7 dan 8 Januari 2012, hari Sabtu dan Ahad, 9.30 pagi juga di Bilik Gerakan Negeri, Kota Darul Naim, Kota Baharu, Kelantan; 12 dan 13 Januari, hari Khamis dan Jumaat di Bilik Gerakan Tun Abdul Razak, Bangunan Sultan Ibrahim, Johor Bahru, Johor.

Ini adalah yang kita perlu *endorse* bersama. Akan tetapi kita sudah *check* tarikh ini adalah tidak bercanggah dengan takwim Parlimen dan juga cuti pelepasan am yang ada di negeri-negeri tertentu. Jadi, ia ini diedarkan dalam *website* juga ini akan di e-mel kepada parti-parti politik dan mereka boleh membuat jawapan. Juga satu draf poskad...

Tuan Mohamed Azmin Ali: ... *Limit to enam Public Hearing* sahaja, bukan?

Tuan Pengerusi: *For the date that available to us*lah sebab saya bercadang selepas enam *Public Hearing* ini, kita...

Tuan Mohamed Azmin Ali: *No*. Ada satu *paragraph* yang menyatakan jawatankuasa akan meneliti keperluan untuk...

Tuan Pengerusi: *Sure. Sure.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Mengadakan *hearing* tambahan. Kalau tidak, *once you limit to six, there is a problem.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Yang Berhormat Gombak *is correct. The additional hearing...*

Tuan Pengerusi: Dalam *second round* boleh *because by the time January, preparing for report* untuk tutup akaun April. *If we stick to* atas mandat enam bulan itu. Akan tetapi, kalau dalam *mind*, kita bilang, okey, *we expect extension* dan *of course - I totally agree we should have more than this*, kalau boleh.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Yang tiga *population like* Selangor, Perak, tidak ada di sini.

Datuk Roosme binti Hamzah: Tidak. Mereka boleh datang yang Kuala Lumpur punya.

Tuan Pengerusi: Yang Kuala Lumpur punya dua hari.

■ 1340

Tuan Mohamed Azmin Ali: Yang dua hari itu.

Tuan Pengerusi: Ya, *first one. First day*. Dua hari.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Perak, Kedah?

Tuan Pengerusi: Biasa sini Selangor, Negeri Sembilan dan Wilayah *will have to come here.*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Kedah besar, Perak besar.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi kita tengok dahulu. Apabila permohonan itu banyak dan tidak boleh disiapkan dalam dua hari. Ya, ya.

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ada banyak yang memohon bukan? Kita boleh *have a second round*. Untuk makluman, kalau pengalaman dahulu *sometimes* kita mendengar sampai pukul sepuluh malam sebab esoknya hendak balik dari Sarawak. *So, second day* mesti sampai habis. *Or* kita bilang, kita balik semula. Kita boleh buat keputusan.

Tuan Loke Siew Fook: Mungkin untuk *Public Hearing*, enam ini ialah sebagai pendahuluan. Mungkin untuk *next meeting* kita boleh cadangkan beberapa tarikh lagi. Saya cadangkan mungkin enam ini memang saya rasa tidak cukup untuk *cover* banyak kawasan terutamanya di Sabah dan Sarawak seperti mana yang dikatakan oleh Yang Berhormat Kapiti tadi.

Saya rasa untuk Sarawak sekurang-kurangnya perlu ada dua atau tiga zon. Kuching ini hanya di ibu negeri sahaja. Kecuali dekat Sibu ataupun Miri untuk zon utara, zon tengah dan sebagainya. Di Sabah pun saya rasa hanya di Kota Kinabalu, mungkin Tawau, Sandakan, banyak tempat lagi. Saya rasa mungkin pihak urus setia kena aturkan tarikh yang tidak bertembung dengan Parlimen, *at least* untuk bulan Januari ataupun Februari. Mungkin boleh tambah lagi untuk kawasan-kawasan ini.

Tuan Pengerusi: Bisa. *First round* dan tengok respons kalau begitu banyak *and then* kita buat *second round* untuk di tempat-tempat yang lain.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *I think* ada..

Datuk Roosme binti Hamzah: *I think time* Dewan kalau belah bagi itu yang..

Tuan Pengerusi: Itu sebab..

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *[Ketawa]* Tidak mengapa sebab ini pun *Parliament in session*. Mini Parlimen. Tidak boleh dua *at the same time*.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Nanti kita pertimbangkan. Boleh.

Datuk Roosme binti Hamzah: Dalam *session* tidak boleh. *We cannot have...*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Dewan Negara pun tidak boleh?

Datuk Roosme binti Hamzah: Dewan Negara boleh.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Dewan Negara boleh?

Tuan Pengerusi: Boleh. Itulah yang *1st...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *In fact*, yang *first* itu semua selepas Dewan Negara.

Tuan Pengerusi: *Eight and nine.*

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: Kalau hendak tambah, *weekends*. Saya rasa *weekend* November dengan Disember sahaja.

Tuan Pengerusi: Sudah.

Datuk Roosme binti Hamzah: Sekarang jadual yang diambil kira itu, *you have to* ambil kira cuti-cuti lagi.

Tuan Pengerusi: Cuti awam semua.

Datuk Roosme binti Hamzah: *Some of the dates* banyak yang..

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tuan Pengerusi: Saya cadangkan begitu. Kita tengok selepas maklumat awam banyak dan kita boleh bincang sebelum pun bahawa kita tambah satu lagi di mana kerana respons begitu bagus. Cadangan-cadangan boleh dikeluarkan.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Yang Berhormat Tuan Pengerusi. Kita kena *be aware* juga. Selain daripada kita buat perjumpaan dengan orang ramai ini, katalah kita buat 11 dan 12 November itu di sini, perjumpaan di Kuala Lumpur dan sebagainya, *we also have to meet ourselves*. Selepas itu kita hendak buat rumusan lepas hasil daripada perjumpaan dengan orang ramai. So, 11 dan 12 November, selepas itu, 25 dan 26 November kita pergi ke Kota Kinabalu. *Then* bila kita hendak buat sesama kita. *We have to find time, in between* inilah.

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yes, we have to find time.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Kalau tidak kita jumpa dengan *public* sahaja tetapi kita tidak ada buat keputusan.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Mohamed Azmin Ali: Bilik Jawatankuasa 2 ini sesuaikah? *Too small* untuk *accommodate the public*.

Tuan Pengerusi: Biasanya dia bawa pegawai peribadi seorang. Kalau persatuan, dia ajak tiga orang begitu tetapi dahulu memang kita buat di sinilah. *Public Hearing* itu di tempat lain di dewan, so kalau boleh..

Tuan Mohamed Azmin Ali: Setiausaha mencadangkan tadi kalau di Kuala Lumpur ini *also includes* Selangor, *then you can expect a bigger crowd because these are the contentious issues now.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *That's why it is two days. Two days sampai ke malam usually.*

Tuan Pengerusi: Akan tetapi dia masuk satu persatu bukan? Satu kumpulan atau satu peribadi tetapi memang kita buka juga kalau siapa yang hendak masuk dan mendengar. Itu sahaja *limitationnya*. Kalau di sini. Kalau di tempat lain, dewan itu kita benarkan seberapa boleh yang mereka mendaftar untuk mendengar *presentation* ataupun memorandum itu.

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *The concept of Public Hearing here is in accordance to the interest of the public, proceedings of the Parliament.*

Tuan Pengerusi: Di mana ahli biasa yang bukan Yang Berhormat, boleh masuk ke *meeting* kita.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *We follow the rules.*

Tuan Pengerusi: *That's the meaning of the Public Hearing* iaitu kalau ikut betul hanya..

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Dia masuk sana..

Tuan Pengerusi: ...Ahli Yang Berhormat sahaja yang boleh bercakap tetapi *this one*, *we* jemput untuk membuat penyampaian ataupun dia orang hendak memberi penyampaian. Akan tetapi saya setuju juga kalau memang ada galeri lebih bagus. Memang di tempat lain kita benarkan. Hanya di Parlimen ini kerana sempit. Ada lagi tempat yang sesuai?

Datuk Roosme binti Hamzah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Alexander Nanta Linggi: Guna Dewan Bankuet di bawah, tidak boleh buka?

Datuk Roosme binti Hamzah: *We can think of it because then we have to make sure that our microphone system..*

Tuan Pengerusi: *Microphone system and everything.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *We will think about it.*

Tuan Pengerusi: Okey. *Very possible.* Cuba, supaya *more people can come*. Ada yang hendak mendengar.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *At least they can watch.*

Tuan Pengerusi: *Yes, yes. Provide for the gallery.*

Datuk Roosme binti Hamzah: Mungkin bankuet itu boleh kita fikirkan.

Tuan Pengerusi: Boleh. Ada galeri di sana. Akan tetapi *sound system* bolehkah di sana?

Datuk Roosme binti Hamzah: Kita tengok *sound system* macam mana *because* selalunya kalau kita *move, then we will use our mobile recording system*. Kita tengok *whether we can have it*.

Tuan Pengerusi: So, okey. Resolusi, kita akan cari jalan itu. Tarikh-tarikh yang dicadangkan ini kita boleh *adopt* dan kita akan bincangkan tambahan jika ada respons daripada sesuatu kawasan itu terlampau besar untuk pusingan kedua. Saya rasa kita sudah cover banyak dan saya hendak berbalik kepada topik-topik yang ataupun kamu biarkan ini yang empat ini campur yang kelima iaitu sistem alternatif. *A revamp*.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Do that as the last item*.

Tuan Pengerusi: Itulah Dewan sebagai sistem. So, dari segi undang-undang dan peraturan proses pilihan raya *nomination* sudah penghujung, kira undi, penambahbaikan daftar pemilih, *it's a big wheel and then* institusi.

Dr. Mohd. Hatta Md. Ramli: *What about media?*

Tuan Pengerusi: Media masuk proses. *And then someone* dari SPR.

Tuan Mohamed Azmin Ali: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Ya, kami pun ada di dalam *list* itu, bagaimana begitu.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *That one* kalau kita hendak pergi ke luar negara pun kita boleh pergi... *[Ketawa]*.

Tuan Pengerusi: Saya maklumkan bahawa kalau ikut Jawatankuasa Pilihan Khas sebelum ini, jawatankuasa ini *entitled* untuk membuat kajian sambil belajar satu lawatan luar kalau kita hendak buat. *So, we can begin to think* di mana.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *In accordance with the recommendation of the* Jawatankuasa.

Tuan Pengerusi: Yes, yes.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Then we let the Secretariat decide if some of the good countries*, negara yang boleh menjadi contoh kepada kita.

Tuan Pengerusi: Ya.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *The mother of Parliament, UK- I mean it would be the priority. Then the other countries that practice different systems like Finland or something. Australia also has different practice. We leave it to the Secretariat.*

Tuan Pengerusi: Yes, yes.

Datuk Roosme binti Hamzah: *We also need response* daripada..

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *Germany*.

Datuk Roosme binti Hamzah: *Germany?*

Tuan Pengerusi: *I think kita boleh fikir the home of democracy, suppose to be Westminster punya - tengok sana and then tengok ada different system. Ya, boleh, boleh. So, boleh beri feedback kepada saya, cadangan-cadangan.*

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tuan Pengerusi: *It's a mixture. First-past-the-post and proportional. Senate is proportional and also lain system.*

Yang Berhormat Wangsa Maju, *I think also lain system pun first-past-the-post and proportional, mixture of the system. So, I think we can look into it.*

Tuan Loke Siew Fook: Tuan Pengerusi, *just* mendapat kepastian yang tadi saya punya persoalan berkenaan dengan *technical advice* daripada *technician* sama ada dibenarkan di dalam *terms of reference* kita kerana ini melibatkan institusi antarabangsa.

Tuan Pengerusi: Saya rasa saya boleh buka untuk *input* perkara itu. Satu, ertinya kita hendak dengar pengalaman-pengalaman di negara lain, tidak perlu pergi ke sana. Boleh panggil di sini jika sesuai. Saya rasa dalam konteks perbincangan itu yang EU punya bukan? Dia pun ada *sound* sama saya.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *European Union (EU) also have wrote to me. I think they also wrote to the Secretariat. I think we have to talk to them and discuss* pendapat Tuan Pengerusi yang dikatakan bagaimana membantu.

Datuk Roosme binti Hamzah: Dia memberi *feedback or what*.

Tuan Pengerusi: Dia memberi *feedback* ataupun mana sistem yang... Akan tetapi saya rasa kita panggil selepas kita sudah *one round*, apa kepentingan dan *concern each parties were represent then we do the check list after that they say*, okey mana yang kita setuju *should be agreeable do this* di bawa kepala yang lima itu. Okey, boleh ya?

■ 1350

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *Who will meet the SPR?*

Tuan Pengerusi: *Sorry. SPR, we meet first to perbincangan - mendengar submission* setiap parti yang diwakili di sini Yang Berhormat, *like I said* beri peluang 20 minit seorang untuk mengatakan *what their concern* di bawah lima kepala itu. Kemudian kita cadangkan itu dua hari saya tetapkan, *1st of November, and 2nd November*.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *On 1st and 2nd November?*

Tuan Pengerusi: *Yes. Akan tetapi ini week days or..., tetapi lunch time?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yes, lunch time - yang ini kita hendak jemput siapa ini Tuan Pengerusi.*

Tuan Pengerusi: *No. Kita sama kita dahulu then with the SPR on standby.*

Seorang Ahli: *Bila?*

Tuan Pengerusi: *On 1st and 2nd kita – Tuesday and Wednesday. This time kita makan dahululah sebelum masuk.*

Seorang Ahli: *Ya, kita makan dahulu... [Ketawa]*

Tuan Pengerusi: *Time 12.30 to 2.30, 1st and 2nd of November, same time, two days in the hall, 11 and 12, kita sahaja. Akan tetapi we make it SPR to standby to the first or by the 2nd?*

Tuan Mohamed Azmin Ali: *Tuan Pengerusi parti punya representation itu boleh bentang?*

Tuan Pengerusi: *Kita bentang. Kecuali saya...*

Datuk Alexander Nanta Linggi: *Some parties has no representative?*

Tuan Pengerusi: *Kecuali sayalah, have to bring my setiausaha.*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *Tuan Pengerusi bolehkah kita dapatkan seorang wakil daripada parti untuk membentangkan pendapat parti.*

Tuan Pengerusi: *Represent in your party?*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *Ya, wakil seorang daripada parti. Bukan kitalah because kita - I cadangkan kita jemput seorang wakil daripada parti untuk membentangkan 15 minit, 20 minit pendapat parti tersebut.*

Tuan Pengerusi: *I think bagi Sabah dan Sarawak it will be your party plus the few of others because nanti kita pergi sana untuk parti lain. Saya rasa begitu keras kerana mesti beri peluang Ahli-ahli Parlimen yang sini...*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Ahli-ahli Jawatankuasa.*

Tuan Pengerusi: *Ahli Jawatankuasa menyuarakan sambil juga menyampaikan pandangan dan parti yang kamu wakili. Ataupun kamu mahu berbicara purely sebagai Ahli Jawatankuasa. Okey.*

Datuk Alexander Nanta Linggi: *Jangan dikatakan mewakili parti dahulu, sebab parti mungkin hendak lantikkan orang lain.*

Tuan Pengerusi: *Okey.*

Datuk Alexander Nanta Linggi: *Kita sebagai Ahli Jawatankuasa dahulu. Selepas itu...*

Tuan Pengerusi: *Although dia punya division very lightlah kan? Akan tetapi understood. Akan tetapi okey saya terima pandangan sebagai Ahli Jawatankuasa.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *So that's mean the next meeting itu Ahli-ahli Jawatankuasa punya recommendation.*

Tuan Pengerusi: *Ya. Walau bagaimanapun, we will use background dari parti punya pandangan.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *No, we need official party representation.*

Tuan Pengerusi: *No, no, no. This is only purely us. What are you concern about? What are you really wanted to achieve this five topics?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Member's punya concern ini dahulu Tuan Pengerusi?*

Tuan Pengerusi: *Yes, Member's punya concern.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *After that you will calling the Member's of Parliament, macam mana?*

Tuan Pengerusi: *Tidak, tidak. Itu kemudian.*

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *No, no. After that you give the chance to the Member's of Parliament? Both.*

Tuan Pengerusi: *So pandangan ialah selepas itu kita panggil SPR, sebelum Public Hearing mereka katakan Public Hearing, BNBBC akan be heard di sana, we give them a chance to be heard or you hendak mereka masuk sebahagian daripada Public Hearing untuk Kuala Lumpur?*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Yang mana Tuan Pengerusi?*

Tuan Pengerusi: *Tidak. BNBBC, kumpulan BN alternatif.*

Tuan Loke Siew Fook: *Tuan Pengerusi saya rasa kalau untuk parti, Public Hearing itu perlu sepatutnya non political parties. Political parties' itu sepatutnya mungkin dalam jawatankuasa kita apabila kita mula panggil.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Loke Siew Fook: *Kalau Public Hearing political parties go - ya about messy.*

Datuk Roosme binti Hamzah: *Just of experience before, dahulu Member's pun datang.*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *Oh! Members pun datang... [Ketawa]*

Tuan Pengerusi: *Yes. They will duduk, akan peninglah.*

Datuk Alexander Nanta Linggi: *Sebab itulah tadi saya cadangkan kita tulis surat secara rasmi kita mohon - kalau dia mahu respons, dia respons. Dia tidak respons tidak mengapa kita buat surat secara rasmi, okey kemukakan setiap parti. Dia tidak respons tidak apa.*

Tuan Pengerusi: *Saya rasa itu boleh sambil kita edarkan maklumat semua ini kepada setiap parti yang berdaftar. Boleh.*

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Tuan Pengerusi. Saya buat masa inilah atas keputusan, saya tidak boleh bercakap atas parti saya kerana kalau putuskan begini, ertinya kalau kita buat di Johor, PAS Johor mungkin tidak boleh datanglah. Kalau kita buat keputusan begitu. Jadi yang ini saya hendak minta tanggung dahulu sebab saya kena *consult* balik parti. Macam mana pandangan, mungkin ada pandangan-pandangan?

Tuan Pengerusi: Kalau pandangan kami dahulu, Jawatankuasa isu perpaduan dan khidmat negara – PLKN, kita benarkan juga mereka dalam *Public Hearing*. Jadi di Kelantan itu ada lagi, di Johor DAP keluar juga *you know. Almost* semua parti yang besar-besar buat, di setiap negeri ikut Pendengaran Awam pada waktu itu. Itu yang paling liberallah. Itu yang paling liberal.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Bolehlah Tuan Pengerusi. *We cannot stop them.*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: Tuan Pengerusi *maybe they will come here and represent* ibu pejabat, *the headquarters*, pusat pimpinan mereka. *When we go to grassroots* seperti di Johor, ada akar umbi dia pun hendak datang bagi tahu. *I think* kita terimalah.

Tuan Pengerusi: Ya, begitulah itu. Yang *local* itu dia punya isu berbeza juga.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Dia tidak akan lawan parti dia. Dia bawa cerita lain...

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Ya, ya. Kita pun *politician* juga.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Satu lagi saya hendak tanya Tuan Pengerusi, *Public Hearing* kita ini dibuka kepada media atau tidak, satu.

Tuan Pengerusi: *Public Hearing* buka.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Yang keduanya Jawatankuasa ini saya tidak sempat hendak membacalah dalam buku peraturan - apa pantang larang- pantang larangnya? *Do and don't* kita... *[Ketawa]* Bercakap lebih-lebih sedikit bolehkah?... *[Ketawa]*

Tuan Pengerusi: ...*[Ketawa]* Dalam Jawatankuasa kita ini seperti Mesyuarat Parlimen bersidang. Kalau yang di luar itu Parlimen bersidang juga tetapi tujuannya kita *talk, listen* - dengar sama merekalah. Walaupun Pengerusi kita boleh menyampuk, kalau tidak berapa jelas, kita boleh menyampuk sama mereka. Tanya soalan yang lebih dalam untuk memperluaskan apa yang ingin disampaikan. Itu bukan Pengerusi sahaja tetapi kita semua pun boleh.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Boleh, boleh.

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Ertinya kita Jawatankuasa, kita *free to express ourselves* di luar daripada *Committee*?

Tuan Pengerusi: Tidak.

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: *No, bukan di luar they looking about hearing.*

Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Bukan *hearing*. Itu *hearing* itu tidak ada pantang larang kita tahulah yang itu bukan?

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Saya rasa sebagai Ahli Jawatankuasa tidak wajarlah kita suarakan pandangan kita dil luar surat khabar. Kita suarakan di sini kalau mahu suarakan kedudukan parti, suruh orang lain suarakanlah. Kita sebagai Ahli Jawatankuasa kalau kita suarakan di luar dan di sini tidak boleh dapatkan keputusan, susah juga, bukan? *I think* kita *separate*, asingkanlah. Kalau mahu kedudukan parti orang lain suaralah.

Tuan Pengerusi: Kalau pendekatan yang dahulu parti buat di kawasan dan ahli-ahli yang duduk di sini boleh sampaikan pandangan parti. Akan tetapi masalahnya bukan semua di sini ada wakil parti.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Saya ingat sahabat saya Yang Berhormat Kuala Krai maksudkan ialah dalam setiap Mesyuarat Jawatankuasa pastinya *press* tunggu di luar.

Tuan Pengerusi: Ya, ya.

Tuan Mohamed Azmin Ali: *So can we responds?* Itu soalnya.

Tuan Pengerusi: Okey. Setiap *sitting* *I will do a press conference* dan kita boleh duduk sama-sama. Biasanya *I just summaries major point*.

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *I think what* Yang Berhormat Kuala Krai *try to say, some time people get opinion, so* sebagai Ahli Jawatankuasa apa pendapat Yang Berhormat tentang isu-isu ini, *you know*, bagaimana hala tuju Jawatankuasa, *how do we respond to that? I think that what...*

Tuan Pengerusi: Sebab dia mesti dalam rumusan belum lagi kena begitu. *So in the past they will* Jawatankuasa beri mandat kepada Pengerusi ataupun yang dilantik untuk berbicara dengan media mengenai *proceeding for the day. Key point* sahaja dan mahu *detail*, kami biasanya katakan, ini masih belum diputuskan.

Datuk Roosme binti Hamzah: Jawatankuasa *has not decided now...*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: *I think* Tuan Pengerusi saya rasa, kalau *reporter* tanya, kita memang ada orang tidak boleh tahan tidak cakap. *I know, I understand that*. Kalau kita suarakan, jangan suarakan...

Tuan Pengerusi: Keputusan.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Keputusanlah.

Tuan Pengerusi: Suarakan apa yang telah disumbangkan.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Ya, jangan kita suarakan apa saya tidak bersetuju tetapi keputusan dibuat. Kalau kita...

Tuan Pengerusi: Ya, itulah.

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: Saya harap kita boleh sampaikan satu mesej *that* rakyat ada sedikit *confident* terhadap kita dalam tugas, kita hendak buat cadangan untuk membaik pulihkan proses pilihan raya dan sebagai. *We want them to be confident that we can achieve something.*

Tuan Pengerusi: Ya, itulah saya inginkan supaya sebulat suara. Maknanya kita boleh peretujui sekaligus ataupun semua *automatically, we take a speed action.* Tidak payah lagi tunggu siap *interim report.* Mana yang *contentious, get some more inputs from* mereka.

■ 1400

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: ...*We want the system to be as transparent, as clean, as clear as possible.* Siapa tidak mahu? Kita semua mahu. *We don't want the person to vote twice or three times, phantom voters,* semua kita mahu *clearkan.*

Datuk Alexander Nanta Linggi: Tuan Pengerusi, sudah pastinya *press* tunggu di luar. Jikalau dia tanya nanti Tuan Pengerusi, apakah terma kita sudah diputuskan? *Have we got it know?*

Tan Sri Datuk Seri Dr. Fong Chan Onn: [*Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara*]

Tuan Pengerusi: Ya, ya semua kepala ada.

Datuk Alexander Nanta Linggi: *Yes, I know* Tuan Pengerusi ada lah, *but at the same time,* Tuan Pengerusi *will say a few things, later on, somebody will say, we have not really decided on that one.* Itu pun masalah.

[*Ahli-ahli berbincang sesama sendiri*]

Tuan Pengerusi: Lima itulah, *the details still been work out and waiting for the inputs from the various MP's. Usually I will not disclose the details. Usually I brought subject matters and then - I think it is okay for Members of Parliament to say what was their contribution to the thing* tetapi *not to report regarding the conclusion or the proceedings.*

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: *I agree with you* Tuan Pengerusi.

[*Ahli-ahli berbincang sesama sendiri*]

Dato' Seri Mohd. Radzi Sheikh Ahmad: Saya fahamlah, memang peraturannya Tuan Pengerusi sahaja. Dia mengikut dia punya *convention.* Hanya Tuan Pengerusi sahaja memberi kenyataan pada *press* apa semua.

Akan tetapi kita ini sebagai orang politik, bila *reporter* tanya kita, dia kata, “*Yang Berhormat, what is your comment? Kita dengar khabar kata benda-benda ini telah pun diputus dahulu, sekarang ditarik balik.*” Itu seumpamalah. Jadi, *you tempted* lah hendak beritahu. Saya ingat *whatever it is, it must not be against whatever is the finding.*

Tuan Pengerusi: Okey, saya ingin bacalah sebab ini *guidance* yang kami pakai - *the last Select Committee* itu di mana Tuan Pengerusi sahaja, “*Keterangan yang diambil di hadapan sesebuah Jawatankuasa Pilihan dan apa-apa surat yang dikeluarkan kepadanya tidak boleh disiarkan oleh sesiapa Ahli Jawatankuasa itu atau oleh sesiapa juga sebelum jawatankuasa itu membawa penyata itu kepada Majlis.*” Okey?

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri] [Ketawa]

Tuan P. Kamalanathan a/l P. Panchanathan: Tuan Pengerusi, *I think one guideline that we can take* ialah kita ada dalam sidang media nanti yang mana Tuan Pengerusi akan memberi maklumat, itulah inti pati yang kita harus sebarkan. Sekiranya sesiapa tanya kita di luar pun, maklumat yang diberi oleh Tuan Pengerusi merupakan inti pati kita. Itulah maklumat yang kita harus uar-uarkan, bukan apa dalam perbincangan. Mungkin kita boleh katalah, perbincangan telah pun dibincangkan tetapi keputusan belum dibuat dan inilah tarikh-tarikh. *Whatever you said, would be our texts.*

Tuan Pengerusi: *I just want to inform, I will say* - saya hanya akan katakan, Mesyuarat Majlis telah pun diadakan, membincangkan terma rujukan dan cara-cara pendekatan kita untuk menyelesaikan tugas ini termasuk maklumat kepada awam dan seterusnya Pendengaran Awam. Jadual Pendengaran Awam nanti yang akan diedarkan, dan saya katakan Ahli-ahli Yang Berhormat telah memberi *inputs* mengenai dengan *terms of reference* dan ini sedang dikemas kini dan dimaklumkan nanti apabila ia sesuai. Itu sahaja saya mahu cakap.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Tuan Pengerusi, ada dua perkara merujuk kepada cadangan Yang Berhormat Hulu Selangor tadi. Kalau setiap penjelasan atau keterangan Tuan Pengerusi kepada media itu diterima pakai oleh semua Ahli Jawatankuasa, kami ada masalah juga. Sebagai contoh, bila Tuan Pengerusi kata, kita akan mengadakan enam *Public Hearing, we were not inform. So, media akan tanya do you agree? I mean,* kalau saya terus kata menyerang Tuan Pengerusi, “Oh, ini tidak..”, *then* ada masalah juga, itu yang pertama.

Tuan Pengerusi: Itu yang saya katakan kalau...

Tuan Mohamed Azmin Ali: Oleh sebab itu kita kena *careful* sedikit, jangan kita gunakan klausa begitu sehingga terlalu *rigid* sangat menyebabkan ada masalah.

Saya lebih setuju dengan cadangan Tuan Pengerusi tadi, yang tidak boleh kita bincangkan ialah soal keputusan sebab memang belum ada keputusan ataupun mengikut klausa itu, keterangan-keterangan yang dibentangkan secara bertulis iaitu dokumen-dokumen itu tidak boleh diedarkan, itu kita pakai. Akan tetapi kalau umum memberikan gambaran, apakah saudara selaku Jawatankuasa telah membentangkan pandangan. Ya, kita telah membentangkan cadangan-cadangan, okey sampai situ dan Jawatankuasa akan meneliti. Saya ingat tidak akan itu pun tidak boleh?

Tuan Pengerusi: Bukan menzahirkan keputusan yang telah dibuatlah.

Tuan Mohamed Azmin Ali: Ha, keputusan, tidak. Kita tidak sentuh.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi hendak tanya, *I think, what did you say*, apa yang *you* sumbangkan. *I think you can do it in the House*, pun boleh juga, *isn't it?* Macam mana Setiausaha? Saya rasa saya inginkan begitulah, bahawa *proceedings* dalam yang apa terjadi, apa yang diputuskan itu belum lagi boleh sesuai dengan ini tetapi dalam menceritakan apa *input* yang saya sudah beri daripada wakil-wakil sebagai Ahli Parlimen, saya rasa itu bolehlah. Jangan menyentuh kepada keputusan.

Mengenai dengan apa yang saya betulkan tadi, media waktu itu saya isytiharkan muka surat pertama. *So*, dia katakan bagaimana pandangan awam? *So, I said*, memang *we do Public Hearing* dan kalau ikut dahulu, *we will do it* di sana dan di sini. Saya belum katakan kita sudah putuskan tetapi saya katakan ini akan nanti dirujuk bersama. Akhirnya, ini berbeza dari apa yang saya katakan pada mulanya. Saya katakan Terengganu kamu hilang... Kelantan okeylah, Kelantan okey. *So, don't worry* kita begitu terbuka. Mana yang *I think...*

Tuan Mohamed Azmin Ali: ...Saya kena gantung enam bulan kerana itulah. Sebab itu saya tanya sekarang.

Tuan Pengerusi: ...*[Ketawa]* Enam mungkin boleh jadi banyak lagi Yang Berhormat.

So okay, we want the system to be better. Saya come from Sabah, we have a lot of complains, antara why the Prime Minister I think look at us to be the chairman. You pun banyak complain tentang Sabah apa, you must go and fix lah. That is how open the government is, I mean to be frank. So, we want to do this together, as a final product. So, saya rasa itu sahaja hari ini.

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Mesyuarat ditangguhkan pada pukul 2.09 petang.